

УДК 347.965

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313.2019.7.42>**Святослав Антонюк,**викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівського університету бізнесу та права

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ: НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З НОРМАМИ І СТАНДАРТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті на основі порівняльно-правового аналізу законодавства України та норм і стандартів Європейського Союзу досліджено проблеми відповідальності адвоката перед клієнтом. Представлено особливості адвокатської діяльності в Україні та у європейських країнах. Здійснено порівняльний аналіз законодавства України і країн Європейського Союзу щодо відповідальності адвоката перед клієнтом. З'ясовано, що особливе місце серед загальних скарг на професійну діяльність адвокатів в Україні займають: скарги на невиконання чи неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків; скарги на одержання гонорару без відповідного надання адвокатських послуг або надання їх не в повному обсязі; скарги на допущення адвокатами конфлікту інтересів; скарги на неприпустиму поведінку адвоката у суді, тиск на свідків; скарги на надання неправдивих відомостей та фальсифікованих документів, затягування розгляду справ тощо. Встановлено, що відповідно до положень законодавства більшості країн Європейського Союзу адвокати притягуються до цивільно-правової відповідальності внаслідок невиконання чи неналежного виконання ними своїх професійних обов'язків як у судовій сфері (у разі надання правничої (правової) допомоги), так і у сфері надання інших правових професійних обов'язків, що не стосуються ведення справ у суді. Обґрунтовано необхідність встановлення страхування професійної діяльності адвокатів в Україні, виходячи з досвіду європейських країн. Сформульовано рекомендації теоретичного і практичного характеру, а саме: запропоновано закріпити норми у законодавстві України про адвокатуру та адвокатську діяльність, крім дисциплінарної відповідальності, такого виду юридичної відповідальності адвокатів в Україні, як цивільно-правова (майнова) відповідальність, згідно з європейськими стандартами, що регулюють професійну діяльність адвокатів у сфері захисту прав людини. Це дозволить посилити гарантії осіб (клієнтів) у сфері дотримання їхніх конституційних прав в Україні щодо якісної правничої (правової) допомоги адвокатами у судочинстві, зокрема у цивільному судочинстві України.

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, дисциплінарна відповідальність, цивільно-правова (майнова) відповідальність, страхування професійної відповідальності адвоката.

Постановка проблеми. Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає виконання безлічі умов на шляху цього процесу. Однак все-таки одним із визначальних аспектів такої інтеграції є формування ефективної системи адвокатури і розроблення відповідних норм законодавства, які відображали б модель демократичного правового інституту адвокатури. У загальному підсумку це сприятиме належному функціонуванню інституту адвокатури і дотриманню принципів верховенства права та розвитку демократії, оскільки це головні засади членства у Європейському Союзі. Таким чином, проблеми організації і діяльності інституту адвокатури, зокрема, у сфері відповідальності адвоката перед клієнтом набувають неабиякої актуальності та важливості в контексті відповідності (на основі гармонізації)

законодавства України нормам і стандартам Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемами організації інституту адвокатури і його діяльності у країнах Європейського Союзу займалися безліч юристів-науковців та практиків. Зокрема, вагомий внесок зробили такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як М. Брагінський [1], В. Вітрянський [1], А. Галоганов [2], В. Гайст [3], В. Дюкіна [4], Н. Елисеєв [5], В. Загарій [6], М. Кравченко [7], А. Кучерена [8], Р. Мельниченко [9], Т. Новицька [10], О. Просянюк [11], І. Токмаков [12], А. Федонкін [13], О. Чистяков [10] та інші. Згідно з результатами проведеного огляду (правового аналізу) джерел [1–13], доцільно відзначити, що окремі аспекти проблеми (щодо відповідальності адвоката перед клієнтом у рамках гармонізації законодавства України з нормами

і стандартами Європейського Союзу) потребують додаткового вивчення, певних (окремих) уточнень, а також відповідного (належного) обґрунтування. Усе це, на нашу думку, зумовило актуальність, важливість і доцільність дослідження у даному напрямі, визначило його тему та мету.

Метою статті є дослідження проблем відповідальності адвоката перед клієнтом на основі порівняльно-правового аналізу законодавства України та норм і стандартів Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. П. 14. ч. 1. ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (від 05.07.2012 № 5076-VI) встановлює фактичну заборону на притягнення адвоката в Україні до кримінальної або іншого виду юридичної відповідальності, зокрема і до цивільно-правової відповідальності, а також не дозволяє погрожувати застосуванням до нього певної відповідальності, коли адвокат здійснює свою професійну діяльність в установленому законом порядку [14].

Тут доцільно зазначити, що вищезазначені дії передбачають таке [7, с. 130–131] (М. Кравченко): 1) відхід від принципу рівності сторін цивільно-правових відносин і свободи договору; 2) неможливість застосовувати правові наслідки гл. 51 Цивільного кодексу України (від 16.01.2003 № 435-IV) [15] стосовно юридичної відповідальності за порушення певних (конкретних) зобов'язань; 3) сумнівну можливість застосовувати окремі види забезпечення виконання зобов'язань, у тому числі неустойки, що передбачені § 2 гл. 49 Цивільного кодексу України [15]; 4) виникнення неточностей (запитань, проблемних аспектів) стосовно вибору санкцій щодо порушення адвокатів та заміну їх на такий вид санкцій, як дисциплінарні санкції; 5) формування сприятливих умов для здійснення професійної діяльності адвокатів.

Також досить поширеними серед вчених-юристів та практиків є міркування про те, що адвокати в Україні можуть бути суб'єктами цивільно-правової (майнової) відповідальності [16]. Так, з позиції М. Кравченка [7], натеper немає достатніх підстав для закріплення положення у законі про неможливість юридичної відповідальності адвокатів в Україні. Тут, зокрема, увага зосереджується на матеріальній відповідальності адвокатів за вчинення ними правопорушення. До відповідальності (в тому числі до цивільно-правової відповідальності) притягаються дві сторони договору про надання правничої (правової) допомоги – адвокат і клієнт. Таким чином, це виступає одним з аспектів регулювання відповідальності адвокатів щодо невиконання або неналежного

виконання ними своїх професійних обов'язків [7, с. 133].

Є також думка про те, що правовідносини між адвокатом і клієнтом у рамках договору про надання правничих (правових, юридичних) послуг повинні відбуватися відповідно до норм договору оплатного надання послуг. Згідно з положеннями цього договору, виконавець (тобто адвокат) несе зобов'язання виконати завдання замовника (тобто клієнта), а саме надати йому свої професійні (якісні) адвокатські послуги, а клієнт зобов'язується заплатити за ці послуги адвокату [1] (М. Брагінський, В. Вітрянський).

Відповідно до положень, поданих у дисертаційній роботі В. Дюкіної [4], у системі правовідносин між адвокатом і клієнтом слабкою стороною виступає клієнт, притому завжди. З метою урівноваження правовідносин між адвокатом і клієнтом законодавством країн Європейського Союзу визначаються відповідні (особливі) умови участі клієнта у цих правовідносинах. А саме, увага зосереджується на можливості клієнта після укладення договору з адвокатом у будь-який момент відмовитися від його послуг, тобто розірвати договір за відповідною встановленою процедурою. Також тут доцільно зазначити і вимоги клієнта до адвоката стосовно дотримання ним адвокатської таємниці, виконання професійних норм, посилення відповідальності за невиконання чи неналежне виконання ним професійних обов'язків [4, с. 176].

Ключовий аспект предмета договору про надання правничих (правових) послуг адвокатом клієнту полягає у захисті прав і інтересів клієнта. На погляд Р. Мельниченка [9], захист адвокатом прав і інтересів клієнта може відбуватися як прямим (безпосереднім), так і опосередкованим чином. Пряма участь адвоката передбачає представництво у суді (тобто безпосередній захист прав і інтересів клієнта у суді), опосередкована – надання певних (конкретних) видів юридичних консультацій, формування процесуальних документів тощо [9, с. 19].

Спираючись на думку І. Токмакова [12], слід зауважити, що договір про надання правових (правничих) послуг адвокатом клієнту відображає обов'язки не тільки адвоката, але й клієнта. Так, обов'язки клієнта полягають у виплаті адвокату гонорару, обов'язки адвоката – у наданні відповідної (належної) правничої (правової) допомоги. Суть обов'язків повинна бути відома сторонам договору заздалегідь з урахуванням відповідних (конкретних) коректив, якщо такі існують за бажанням сторін (до укладення договору). Як виняток, можна назвати договори абонентського юридичного обслуговування, включаючи

погодинну оплату праці адвоката. Вони (подані договори) не містять наперед інформації про рівень необхідної правничої (правової) допомоги адвоката та про конкретну суму оплати адвокатських послуг клієнтом [12].

Дослідження з проблеми також засвідчують, що відповідальність клієнта чи способи забезпечення виконання ним договірних обов'язків, які закріплені в умові договору між адвокатом і клієнтом про надання правничої (правової) допомоги, є інколи такими, що суперечать суті (змісту) професії адвоката. На противагу цьому, у договорі повинні насамперед визначатися обов'язки адвоката про надання ним професійної правничої (правової) допомоги, а також має бути встановлена суть і розмір його відповідальності (юридичної) та визначено відповідні обов'язки клієнта [16; 17].

Так, у цьому аспекті, з огляду на реальні сьогоднішні, цікавим є досвід Російської Федерації (РФ). З'ясовано, що у Федеральному законі РФ «Про адвокатську діяльність і адвокатуру в Російській Федерації» (від 15.05.2002 № 63-ФЗ) [18] норма про суть і розмір відповідальності адвоката у договорі між адвокатом і клієнтом передбачена і відображається у підп. 5 п. 4 ст. 25 цього Закону [18].

Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [14] договір про надання правничої (правової) допомоги являє собою домовленість, де на одну із сторін цього договору (адвоката, адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання) покладається обов'язок здійснювати захист, представництво чи надання інших видів правничої (правової) допомоги іншій стороні договору (тобто клієнту) на умовах і в порядку, що визначені цим договором. Водночас на клієнта покладається зобов'язання оплатити послуги правничої (правової) допомоги адвоката і фактичні витрати, що є необхідними для виконання (реалізації) цього договору.

У цьому контексті (щодо договору про надання правничої (правової) допомоги відповідно до Закону України від 05.07.2012 № 5076-VI [14]) заслуговує на увагу думка М. Кравченка [7], який вважає, що коли у цьому Законі [14] є визначені умови договору, то повинні бути і види забезпечення виконання цих умов [7, с. 131].

Як засвідчує практичний досвід діяльності адвокатів в Україні, а також власні дослідження, не завжди можна довести їхню вину (тобто вину адвокатів) у суді. Трапляються різні випадки (окремі аспекти, факти), коли конкретні порушення зобов'язань адвокатами в Україні, які визначені у договорі (про надання правничої (правової) допомоги) між ними і клієнтом (клієнтами), призводять до певних негативних наслідків для клієнта (клієнтів).

Водночас з'ясовано, що особливості матеріальної відповідальності чітко представлені у праці [10]. Так, у літературному джерелі [10, с. 331] зазначено, що внаслідок виникнення вини адвоката, яка призвела до завдання шкоди клієнту, з адвоката стягуються кошти на покриття витрат судового процесу, де відбувався розгляд цієї справи (у суді).

Поряд із цим варто зазначити, що член дисциплінарної палати Київської міської кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури О. Просянюк (2014) стверджує, що особливе місце серед загальних скарг на професійну діяльність адвокатів в Україні займають:

1) скарги на невиконання чи неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків;

2) скарги на одержання гонорару без відповідного надання адвокатських послуг або наданих їх не в повному обсязі;

3) скарги на допущення адвокатами конфлікту інтересів;

4) скарги на неприпустиму поведінку адвоката у суді, тиск на свідків;

5) скарги на надання неправдивих відомостей та фальсифікованих документів, затягування розгляду справ тощо [11] (Ю. Сахарова).

З огляду на вищезазначене, також встановлено, що є випадки, коли вартість послуг адвоката в Україні представляється за завищеними тарифами. Водночас вартість і якість наданих адвокатських послуг є різнозначними (досить невідповідними). З позиції голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури В. Загарія (2013), наведеної у статті [6], Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА) не розглядає справи щодо спорів, пов'язаних із дисциплінарними провадженнями, оскільки вони належать до сфери цивільно-правових відносин, предметом яких виступає договір, у якому описані юридичні послуги, що надаються адвокатом. Як правило, КДКА не втручається у цивільно-правові відносини між клієнтом і адвокатом та у задоволенні таких скарг відмовляє, просить звертатись до суду [6] (Ю. Кім).

Разом із тим вважаємо за доцільне зазначити, що, виходячи з положень законодавства більшості країн Європейського Союзу, адвокати притягуються до цивільно-правової відповідальності внаслідок невиконання чи неналежного виконання ними своїх професійних обов'язків як у судовій сфері (під час надання правничої (правової) допомоги), так і у сфері надання інших правових професійних обов'язків, що не стосуються ведення справ у суді (судах).

Так, у Великій Британії професійна діяльність адвоката регулюється Новими стандартами умов договору надання юридичних послуг

адвокатами, які затверджені 31.03.2013. Згідно з цими положеннями, професійна діяльність адвокатів вищого рангу (баристерів, англ. barrister) відбувається на договірній основі, і за порушення договірних зобов'язань баристер несе юридичну відповідальність. Зокрема, клієнт має право через суд притягнути до дисциплінарної відповідальності баристера (адвоката) і покласти на нього оплату всіх (понесених) судових витрат. Щодо професійної діяльності адвокатів нижчого рангу (соліситорів, англ. solicitor), то їх також можна притягувати до відповідальності, що передбачає відшкодування збитків. Однак на них покладено відповідальність, що відображає довірчий характер відносин із клієнтом, оскільки соліситори ведуть підготовку певних (конкретних) судових матеріалів для ведення справ у суді баристерами. У такій ситуації, як правило, має місце презумпція невідповідного впливу зі сторони соліситора на свого клієнта [5].

Що стосується цивільно-правової відповідальності адвокатів у Іспанії, то вона настає у ситуаціях, коли порушуються договірні зобов'язання внаслідок недбалості, обману чи упушення дій адвокатом щодо клієнта. Водночас цивільно-правова відповідальність адвокатів у Франції чітко врегульована законодавством. Тому адвокати у цій країні несуть юридичну відповідальність навіть за незначні помилки, рівень яких оцінюється внаслідок зіставлення даної помилки у діях адвоката з критеріями, що притаманні ідеальному образу адвоката [19].

Також, слід зазначити, що ключовими підставами притягнення адвоката до цивільно-правової відповідальності у Франції є [2]: 1) неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків щодо надання поради (консультацій) клієнту; 2) відсутність у діяльності адвоката неналежної обережності, що може призвести до виникнення помилок; 3) недобросовісне ставлення адвоката до своїх професійних обов'язків по відношенню до клієнта.

На відміну від урегулювання відповідальності у законодавстві Франції, у законодавстві Німеччини вказується, що адвокатів може бути притягнуто до цивільно-правової відповідальності внаслідок встановлення недбалості в їхніх діях. Так, до переліку причин (підстав) притягнення до цивільно-правової відповідальності адвокатів Німеччини доцільно віднести: 1) невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків під час надання певних (конкретних) консультаційних послуг, підготовки документації; 2) здійснення помилкових оцінок сутності справи; 3) порушення правил дльоводства; 4) неналежне виконання професійних обов'язків на момент провадження судового процесу тощо [5]. Внаслідок пору-

шення адвокатом Німеччини регламентів, законів чи професійних норм він бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності відповідними судами честі, щодо формулюється у кожній палаті адвокатів.

Таким чином, виходячи з інформації, що подана вище, доцільно внести власну пропозицію: у Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (від 16.01.2003 № 435-IV) [14] закріпити норми, крім дисциплінарної відповідальності (розд. VI цього Закону [14]), такого виду юридичної відповідальності адвокатів, як цивільно-правова відповідальність. Такі дії відповідатимуть нормам європейського законодавства та виступатимуть одним із ключових напрямів гармонізації законодавства України з нормами і стандартами Європейського Союзу.

У контексті цього для передбачення негативних наслідків у професійній діяльності адвоката, а також з метою їх мінімізації адвокат може укладати договір страхування професійної відповідальності.

Так, враховуючи судження О. Кучерени [8], доцільно зазначити, що високий рівень забезпечення прав громадян і юридичних осіб можливий лише за умов взаємодії інституту відповідальності адвоката з інститутом страхування ризику професійної відповідальності адвоката [8; 20].

Поряд із цим страхування ризику професійної відповідальності адвоката дає можливість сприяти забезпеченню захисту майнових прав і інтересів клієнтів [3]. Однак мають місце випадки (окремі аспекти), коли укладається договір між адвокатом і клієнтом про майнову відповідальність адвоката щодо можливого результату у справі, тобто задоволення позову чи відмови у задоволенні позову [13].

Виходячи з положень Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнятого делегацією 12 країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі у жовтні 1988 р.) [21] (щодо професійного страхування), адвокати у будь-якій ситуації мають бути застраховані від ситуації пред'явлення їм позовів щодо їхньої недостатньої компетентності. Обсяги страхових внесків повинні визначатися у розумних межах та відповідати рівню ризику виникнення можливих помилок внаслідок здійснення професійної діяльності адвокатом.

Щодо професійної діяльності адвокатів в Австрії, то згідно з інформацією, поданою у постанові Європейського суду з прав людини у справі Граціані-Вейсс (англ. Graziani-Weiss) проти Австрії [22], неабияку актуальність у контексті здійснення професійної діяльності адвокатом набувають питання обов'язкового страхування відповідальності адвокатів. Перед

тим, як приступати до здійснення своїх професійних обов'язків, адвокати повинні представити виконавчому комітету асоціації адвокатів укладений зі страховою компанією договір про страхування цивільної відповідальності. Водночас страхова компанія повинна бути уповноваженою на здійснення комерційної діяльності в Австрії і забезпечувати страхування відповідальності адвоката протягом усього часу здійснення ним професійної діяльності.

Обов'язковим також є страхування відповідальності адвокатів у таких країнах Європи, як Австрія, Бельгія, Велика Британія, Данія, Естонія, Ісландія, Ірландія, Італія, Кіпр, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Швеція та інш. [16].

Так, наприклад, у Німеччині не лише адвокати, але й інші працівники, діяльність яких може призвести до завдання значної майнової шкоди клієнту, повинні страхувати свою діяльність. Зокрема, такими працівниками є податкові консультанти, нотаріуси та лікарі. Відповідно до законодавства Німеччини не існує ніякої заборони щодо того, щоб між адвокатом та клієнтом було укладено договір про обмеження відповідальності. Зокрема, такі дії переважно стосуються відповідальності адвоката внаслідок виконання ним господарсько-правових доручень, коли у повному обсязі відшкодування адвокатом збитків може бути економічно складним для нього [23].

Водночас сума покарання у кожному страховому випадку не повинна бути меншою за 250 тис. євро. Тому, як правило, суди, зокрема, у Німеччині поступово посилюють вимоги щодо рівня професійної компетентності та сумлінності адвокатів. Це робиться у разі досить вагомого професійного упущення, що спричиняє стягнення з адвокатів значних сум для відшкодування ними заподіяної шкоди [16; 24].

Висновки. Отже, на основі аналізу досліджень (щодо відповідальності адвоката перед клієнтом, виходячи з напрямів гармонізації законодавства України з нормами і стандартами Європейського союзу) доцільно зазначити, що у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» необхідно (доцільно) закріпити норми, крім дисциплінарної відповідальності (розд. VI цього Закону [14]), такого виду юридичної відповідальності адвокатів, як цивільно-правова (майнова) відповідальність, відповідно до європейських стандартів, що регулюють професійну діяльність адвокатів у сфері захисту прав людини. Це дозволить посилити гарантії осіб (клієнтів) у сфері дотримання їхніх конституційних прав в Україні

щодо якісної правничої (правової) допомоги у судочинстві, зокрема у цивільному судочинстві України. Водночас слід зауважити, що негативно це відбиватиметься на діяльності адвоката лише у тому разі, коли він не виконав умов договору (про надання правничої (правової) допомоги) і повинен відшкодувати заподіяну клієнту шкоду, розмір якої може коригуватися відповідно до умов укладеного договору про страхування професійної відповідальності адвоката.

Перспективою подальших розвідок у даному науковому напрямі є дослідження проблем захисту прав адвокатів як необхідної умови адвокатської діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. изд. испр. и доп. Москва: Статут, 2002. Кн. 3: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. 598 с. URL: https://private-right.ru/wp-content/uploads/Dogovornoe_pravo_T3.pdf.
2. Галоганов А.П. Институт юридической ответственности адвоката в России. *Право и жизнь*. 2011. № 160 (10). URL: <http://www.law-n-life.com/index.php/ru/m-arhiv-ru-ru/m-arhiv1-end-ru-ru> (дата звернення: 02.05.2019).
3. Гайт В. Я. Страхование профессиональной ответственности. *Советник юриста*. 2010. № 1. С. 17–21.
4. Дюкина В. Р. Гражданско-правовое регулирование оказания адвокатских услуг в праве Европейского Союза : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2014. 201 с. URL: <http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/rj/dis/download.php?file=1ceae4fc1b6b802ec2f6ace2508e579e11782> (дата звернення: 02.05.2019).
5. Елисеев Н. Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран : учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Проспект: ТК Велби, 2006. 602 с.
6. Кім Ю. «Фактично ВКДКА формує практику правозастосування Правил адвокатської етики» : інтерв'ю з В. Загарієм. *Закон і Бізнес*. 12.10–18.10.2013. URL: https://zib.com.ua/ua/42755-valentin_zagariya_faktichno_vkdkka_formue_praktiku_pravozasto.html (дата звернення: 02.05.2019).
7. Кравченко М. В. Щодо відповідальності адвокатів за порушення зобов'язань за договором про надання правової допомоги. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 3 (32). С. 130–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2014_3_27 (дата звернення: 02.05.2019).
8. Кучерена А. Г. Адвокатура в условиях судебно-правовой реформы в России : монография. Москва: ЮРКОМПАНИ, 2009. 434 с. URL: <https://rucont.ru/file.ashx?guid=68cef406-73c6-44ad-b8fa-28a2d926a12b> (дата звернення: 02.05.2019).
9. Мельниченко П. Г. Конституционное право на юридическую помощь : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Волгоград. 2001.

24 с. URL: https://melnichenko.net/_p_name64.html (дата звернення: 02.05.2019).

10. Реформы Александра II / сост.: О. И. Чистяков, Т. Е. Новицкая. Москва : Юридическая литература, 1998. 461 с.

11. Сахарова Ю. «Не могу залишатись осторонь, коли хтось потребує мого втручання як адвоката» : інтерв'ю з О. Просянюк. *Закон і Бізнес*. 07.02–13.02.2014. URL: https://zib.com.ua/ua/69797-chlen_disciplinarnoi_palati_kmkdka_oprosyanyuk_ne_mozhu_zali.html (дата звернення: 02.05.2019).

12. Токмаков И. С. К вопросу об общей характеристике соглашения об оказании юридической помощи. *Адвокатская практика*. 2012. № 3. С. 25–30.

13. Страхование профессиональной ответственности адвокатов: будущее начинается сегодня : интервью с А. Федонкиным. *Адвокат*. 2004. № 2. С. 3–5.

14. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 02.05.2019).

15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

16. Вільчик Т. Б. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України до європейських стандартів. *Форум права*. 2016. № 1. С. 30–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_7 (дата звернення: 02.05.2019).

17. Заборовський В. В., Бисага Ю. М., Булеца С. Б. Правовий статус адвоката: проблеми теорії

та практики : монографія. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2019. 650 с. URL: <http://oldiplus.com/downloads/572.pdf>.

18. Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации : Федеральный закон Российской Федерации от 31.05.2002 № 63-ФЗ. URL: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102076346>.

19. Loi n°71-1130 du 31 d cembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques. *Legifrance*. Article 66-5. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do?idArticle=LEGIARTI000020192999&cidTexte=LEGITEXT000006068396> (дата звернення: 02.05.2019).

20. Кучерена А. Г. Адвокатура : учебник. Москва : Юрист, 2004. 351 с.

21. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства : Міжнародний документ від 01.10.1988. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_343 (дата звернення: 02.05.2019).

22. Дело «Грациани-Вейсс (Graziani-Weiss) против Австрии» (Жалоба № 31950/06) : Постановление ЕСПЧ от 18.10.2011 № 31950/06. URL: <http://docs.pravo.ru/document/view/32801067/> (дата звернення: 02.05.2019).

23. Федеральне Положення про адвокатуру : від 01.08.1959, Німеччина. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>

24. Научно-практический комментарий к Федеральному закону от 31.05.2002 № 63-ФЗ «Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации» / под ред. А.Г. Кучерены. Москва : Деловой двор, 2009. 95 с.

The article investigates the problems of the lawyer's liability before the client on the basis of a comparative legal analysis of the legislation of Ukraine and the norms and standards of the European Union. The peculiarities of advocacy activity in Ukraine and in European countries are presented. A comparative analysis of the legislation of Ukraine and the European Union countries regarding the liability of a lawyer to a client is carried out. It was found out that a special place among the general complaints about the professional activity of lawyers in Ukraine is: complaints about failure to perform or improper performance of the lawyer's professional duties; complaints to receive a fee without the appropriate provision of lawyer services or not provided in full; complaints about admitting conflict of interest advocates; complaints about inadmissible behavior of a lawyer in court, pressure on witnesses; complaints about false information and falsified documents, delays in the processing of cases, etc. It has been established that in accordance with the provisions of the legislation of most European Union countries, attorneys are brought to civil legal liability as a result of failure to perform or improper performance of their professional duties in the judicial sphere (in the provision of legal assistance) and in the provision of other legal professional duties that are not related to the conduct of cases in court. The necessity of establishing insurance of professional activity of lawyers in Ukraine based on the experience of European countries is substantiated. Recommendations of the theoretical and practical nature are formulated, namely: it is proposed to consolidate the norms in the legislation of Ukraine on advocacy and advocacy, in addition to disciplinary liability, such a form of legal liability of lawyers in Ukraine as civil law (property) liability, in accordance with European standards, that regulate the professional activity of lawyers in the field of human rights protection. This will strengthen the guarantees of individuals (clients) in the area of observance of their constitutional rights in Ukraine regarding qualitative legal assistance by lawyers in legal proceedings, in particular, in civil legal proceedings of Ukraine.

Key words: lawyer, advocacy activity, disciplinary liability, civil law (property) liability, insurance of professional liability of a lawyer.